

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کتاب معلّم

(راهنمای تدریس)

زبان فارسی (۱)

سال اوّل دبیرستان

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

نام کتاب : کتاب معلم زبان فارسی (۱) سال اول دبیرستان - ۳۶۸

مؤلفان : فریدون اکبری‌شلمدره‌ای، علی‌اکبر شیبری و غلامرضا عمرانی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

صفحه‌آرا : خالد قهرمانی‌دهبکری

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران : تهران - کیلومتر ۱۷ جاده‌ی مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن: ۴ - ۰۲۶۲۴۱، دورنگار: ۰۲۶۲۴۰، صندوق پستی: ۱۳۴۴۵/۶۸۴

چاپخانه : مانده

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ سوم ۱۳۸۴

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۷-۹۴-۱۰۵-۹۶۴ ISBN 964-05-1094-7

فهرست مطالب

	سخنی با همکاران گرامی
۱	فصل اوّل: تبیین رویکرد برنامه
۳	فصل دوم: اهداف
۸	فصل سوم: محتوا
۱۰	فصل چهارم: روش‌ها و الگوهای تدریس
۲۷	فصل پنجم: ارزش‌یابی
۳۲	درس اوّل: زبان
۴۲	درس دوم: جمله
۵۲	درس سوم: مروری بر نگارش دوره‌ی راهنمایی
۶۰	درس چهارم: گزاره و اجزای آن
۷۴	درس پنجم: ویرایش
۸۱	درس ششم: شکل‌های زبان
۹۱	درس هفتم: چرا املا می‌نویسیم؟
۹۴	درس هشتم: ویژگی‌های فعل (۱)
۱۰۲	درس نهم: نگارش علمی، نگارش ادبی
۱۰۸	درس دهم: ویژگی‌های فعل (۲)
۱۲۰	درس یازدهم: مقایسه
۱۲۵	درس دوازدهم: گروه اسمی (۱)

۱۴۳	درس سیزدهم: با چه خطی بنویسیم؟
۱۴۶	درس چهاردهم: توصیف
۱۵۰	درس پانزدهم: زبان‌شناسی چیست؟ (۱)
۱۵۹	درس شانزدهم: گروه اسمی (۲) – وابسته‌های اسم
۱۷۰	درس هفدهم: ساده‌نویسی
۱۷۵	درس هجدهم: گروه اسمی (۳) – وابسته‌های پسین
۱۹۴	درس نوزدهم: خاطره‌نویسی / یادداشت روزانه
۲۰۰	درس بیستم: ضمیر
۲۱۱	درس بیست و یکم: چه کلمه‌ای اهمیت املایی دارد؟
۲۱۵	درس بیست و دوم: نامه‌نگاری (۱)
۲۱۹	درس بیست و سوم: گروه قیدی
۲۲۸	درس بیست و چهارم: زبان‌شناسی چیست؟ (۲)
۲۴۰	درس بیست و پنجم: نامه‌نگاری (۲) نامه نوشتن به دوستان و نزدیکان
۲۴۴	درس بیست و ششم: گروه کلمه چیست؟
۲۴۶	درس بیست و هفتم: نقش‌نما
۲۵۴	درس بیست و هشتم: خلاصه‌نویسی
۲۵۷	فهرست منابع

شکرشکن شوند همه طوطیان هند
زین قند پارسی که به بنگاله می‌رود
حافظ

سخنی با همکاران گرامی

زبان شیرین و گران سنگ فارسی، قرن‌ها مسندنشین بخش عمده‌ای از دنیای قدیم بوده و اکنون نیز در سه کشور ایران، تاجیکستان و افغانستان، گویشوران با همین زبان، سخن می‌گویند. زبان فارسی، زبان ملی و رمز و راز و شاخص هویت ماست. این زبان آینه‌ی تمام‌نمای فرهنگ غنی و مایه‌ور و ادبیات ژرف و عزیز و سترگ فارسی است. حراست و پاسداری، گسترش و تعمیق و شناختن و شناساندن این زبان و ادبیات ریشه‌دار و خجسته، مسئولیت و رسالتی همگانی است که معلمان و دبیران زبان و ادبیات فارسی، در این میانه نقشی خطیرتر و مسئولیتی سنگین‌تر دارند. آنان، دانش‌آموزان را با این زبان و عوامل باروری و شکوفایی و نیز آفت‌ها و عوامل تباهی و تخریب آن آشنا می‌سازند و جز دعوت به حراست، شیوه‌های کمال‌بخشی و متناسب‌سازی آن با نیازهای امروز و آینده را می‌آموزند و می‌آموزاند.

تردیدی نیست که تنها با آموزش‌های کهنه و سنتی به عطش‌ها و نیازهای نو نمی‌توان پاسخ گفت. نوسازی ساختمان آموزش زبان از بایسته‌ترین نیازهای امروز ماست که در برنامه‌ی آموزش زبان در کتاب زبان فارسی و در رویکردهای جدید آموزش زبان فارسی و به تفصیل در مقدمه‌ی خود کتاب به این مهم اشاره شده است. نوسازی روش‌ها باید به نوسازی بیش‌ها بینجامد. از نگاه نو و بیش تازه، روش و رفتار نو می‌زاید که محصول و ره‌آورد این سیر و حرکت، پرورش و تربیت نسلی نونگر، پویا و پیشرو خواهد بود. این راهنما نیز در جهت تحقق همین هدف گام برمی‌دارد.

کتاب‌های زبان فارسی

نخستین کتاب زبان فارسی در سال ۱۳۷۴ در چرخه‌ی آموزش قرار گرفت. این کتاب با پشتوانه‌ی راهنمای برنامه‌ی درسی دوره‌ی دبیرستان و جلسات و گفت‌وگوها با استادان، دبیران کار آزموده و فرهیخته و کارشناسان و صاحب‌نظران ولادت یافت و اکنون که چاپ اول این راهنما در دستان شماست، سال‌ها از آن زمان می‌گذرد. در طی این سال‌ها، کتاب بارها و بارها در کلاس‌های ضمن خدمت و با حضور دبیران مجری در نشست‌های علمی با حضور استادان زبان فارسی و زبان‌شناسی و نیز نامه‌ها و نقد و نظرهای فراوان، بررسی و در نتیجه اصلاح شده است.

اکنون که کتاب به ثباتی نسبی رسیده است بر آن شدیم تا راهنمای معلم آن را تهیه و تدوین کرده و در اختیار همکاران گرامی قرار دهیم. برای تحقق این کار، سه گروه از سه استان کشور برگزیده شدند تا براساس چارچوب برنامه‌ی مدون دفتر برنامه‌ریزی، به تدوین راهنمای کتاب بپردازند.

در این راهنما سعی شده است به نیازهای فوری آموزشی پاسخ داده شود و تلاش شده است در بخشی ویژه به روش‌ها و کلیات تدریس نیز بپردازیم. این روش‌ها به گونه‌ای طراحی و تدوین شده که با نیازهای درس زبان فارسی همسو باشد؛ علاوه بر آن در بخش کلیات، ساختار و محتوا نیز تبیین شده است.

در هر درس ضمن برشمردن اهداف کلی و اهداف جزئی، همکاران گرامی را به نکات مهم و اساسی درس توجه داده‌ایم بنابراین پرداختن به مسائل حاشیه‌ای و پراکنده – هرچند ارزنده و شیرین – فرصت‌های مفید کلاس را خواهد گرفت که از آن پرهیز باید کرد. ذکر منابع مهم و عمده‌ی هر درس نیز از ویژگی‌های این راهنماست که همکاران گرامی باید با آن‌ها آشنا شوند؛ تهیه‌ی یک دوره از این منابع برای کتابخانه‌ی مدرسه مفید خواهد بود. در این راهنما سعی شده است چکیده‌ی برخی مباحث مهم این منابع عیناً ذکر شود. مفاهیم عمده‌ی کتاب نیز توضیح و تشریح شده است.

روش‌های تدریس پیشنهادی و طرح مفاهیم و نکات اساسی از بخش‌های دیگر این راهنماست. به خودآزمایی‌های کتاب پاسخ‌های تشریحی، جامع و نسبتاً کامل داده شده است. علاوه بر آن خودآزمایی‌های نمونه نیز طراحی شده تا در فرصت‌های مناسب به عنوان الگو به کار تدریس یاری برسانند.

از همه‌ی معلمان و دبیران و استادان فرهیخته و ناقدان گرامی که با نامه‌ها، نوشته‌ها و نقد و نظرها در این راه یاریگر ما بوده‌اند صمیمانه سپاسگزاریم. از مؤلفان گرامی این کتاب که بذل همت، تلاش عالمانه و دقت علمی آنان این کتاب را به ثمر رساند نیز سپاسگزاریم.

گروه زبان و ادبیات فارسی

دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی

